

ข่าวเด่น

ชุมชนพัฒนา-ฟื้นฟูป่าชายเลน “บ้านหัวเขา” แนวพระราชดำริคืนชีวิต-ความสงบสุข ทลายกำแพงระหว่างรัฐ-ประชาชน

ชุมชนพัฒนา-ฟื้นฟูป่าชายเลน “บ้านหัวเขา” แนวพระราชดำริคืนชีวิต-ความสงบสุข ทลายกำแพงระหว่างรัฐ-ประชาชน

มันจิตร ดีลาส

อาชีพประมงชายฝั่ง นับเป็นวิถีชีวิตของลูกทะเลจำนวนมากทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามันที่ยึดถือเป็นอาชีพในการเลี้ยงปากท้องและหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว

ทั้งนี้ ป่าชายเลนนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อระบบนิเวศน์ทางทะเล เนื่องจากเป็นตัวรักษาสมดุลทางทะเล เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ และแนวป่าชายเลนยังสามารถกักตุนคาร์บอนไดออกไซด์ รวมถึงการป้องกันคลื่นลมและความรุนแรงของพายุได้ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับป่าชายเลนแก่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายโฆษิต ปันเปียมรัชฎ) ในพระราชพิธีแรกนาขวัญหว่านข้าว บริเวณสวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2534สรุปแนว พระราชดำริว่า

“...ป่าชายเลนมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ของพื้นที่ชายทะเลและอ่าวไทย แต่ปัจจุบัน ป่าชายเลนของประเทศไทย กำลังถูกบุกรุกและถูกทำลายไป โดยผู้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงควรหาทางป้องกันอนุรักษ์และขยายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะต้นโกงกาง เป็นไม้ชายเลนที่แปลก และขยายพันธุ์ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยระบบน้ำขึ้นน้ำลงในการเติบโตด้วย จึงขอให้ส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้อง คือกรมป่าไม้ กรมประมง กรมชลประทาน และกรมอุทกศาสตร์ ร่วมกันหาพื้นที่ที่เหมาะสม ในการทดลองขยายพันธุ์โกงกาง และปลูกสร้างป่าชายเลนกันต่อไป...”

“โครงการชุมชนพัฒนาป่าชายเลน ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” นับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่บังเกิดขึ้นด้วยกระแสพระราชดำริร่วมกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2536 โดยได้พระราชทานพระราชกระแสกับหม่อมราชวงศ์ดิศนัดดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง และนายสุเมธ ดันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ให้ร่วมกันเป็นแกนกลางในการดำเนินการปลูกป่าพระราชทานแก่ประชาชนทั้งมวลในไวโรกาส พระราชพิธีกาญจนาภิเษกเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 50 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยทรงตั้งมั่นในพระราชหฤทัย ที่จะฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้มีสภาพยั่งยืนยาวนาน

โดยป่าพระราชทานมูลนิธิชัยพัฒนา-มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง มี 3 โครงการ ได้แก่ โครงการชุมชนพัฒนาป่าชายเลนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา,โครงการศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูป่าชายเลน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ในอดีตชุมชนตำบลหัวเขาเป็นชุมชนประมงที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าชายเลน แต่ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา พื้นที่ป่าชายเลนได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการขยายตัวของบ้านเรือน การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน การสร้างท่าเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ในชุมชนเองยังประสบปัญหาสังคมอื่นๆ ที่ตามมาอีกมากมาย

นอกจากจะประสบปัญหาป่าชายเลนเสื่อมโทรมแล้วนั้น ด.หัวเขา ยังขึ้นชื่อว่าเป็นพื้นที่สีแดง ซึ่งมีเกิดปัญหาระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนมาโดยตลอด อีกทั้งการใช้ชีวิตของคนไทยพุทธและไทยมุสลิมก็ไปในลักษณะแยกกันอยู่อย่างชัดเจน แต่

เมื่อโครงการเฉลิมพระเกียรติตั้งกล้าเริ่มขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนได้เปลี่ยนไปในทางดีที่ขึ้น และการร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ก็พัฒนาเป็นความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนสามารถลดช่องว่างระหว่างความต่างด้านศาสนาได้

โดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในฐานะหน่วยงานที่คอยให้การประสานงานในโครงการตั้งกล้า ได้จัดกิจกรรมสื่อมวลชนสัญจรเฉลิมพระเกียรติ **"สื่อศิลปิน รวมใจ ถวายในหลวง"** เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการตั้งกล้า เมื่อเร็วๆ นี้

นายหมัดแสละ เสินลิหมิน ประธานชมรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลหัวเขา กล่าวว่า คำว่าพื้นที่สีแดงของคนภายนอกนั้นอาจมองเป็นภาพลบ แต่ความจริงแล้วชาวบ้านมีลักษณะเป็นนักสู้ โดยจะพึ่งพาตัวเอง ไม่คอยพึ่งพาอะไรจากภายนอก เนื่องจากความเข้าใจระหว่างชาวบ้านและภาครัฐไม่ตรงกัน ดังนั้น ระยะเวลาที่ผ่านมาจึงทำให้ด.หัวเขา ถูกเรียกว่าพื้นที่สีแดง แต่ปัญหาดังกล่าวได้หมดไปเมื่อทุกคนร่วมมือร่วมใจกันปลูกป่าชายเลนแห่งนี้

"ผมใช้วิธีการว่า คนเราถ้าได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เหนื่อยด้วยกัน ตากแดดตากฝนด้วยกันจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเพื่อน ผมจึงติดต่อประสานงานกับกรมประมงและทหารเรือให้มาทำกิจกรรมปลูกป่ากับชาวบ้าน พอเขามาปลูกป่าด้วยกัน เขาจะเกิดความรู้สึกเหมือนเป็นเพื่อนและได้คุยกัน นำไปสู่การแก้ปัญหา"

ประธานชมรมคนเดิมกล่าวอีกว่า ในอดีตหากชาวบ้านจัดกิจกรรมแล้วอยากเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นประธานในงานนั้นทำได้ยาก เนื่องจากภาพลักษณ์ของด.หัวเขาซึ่งเป็นพื้นที่สีแดง อีกทั้งไม่มีใครรู้จักกับผู้ว่า เป็นการส่วนตัว จึงทำให้ชาวบ้านไม่เคยกล้าเรียนเชิญผู้ว่า มาเป็นประธานในพิธี เนื่องจากกลัวผิดหวัง

"ในช่วงที่จัดโครงการปลูกป่านี้ เมื่อทราบข่าวชาวบ้านอยากเชิญผู้ว่า มาเป็นประธานในพิธี ดร.สมศักดิ์ บรมธนรัตน์ ผอ.สถาบันทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่เข้ามาช่วยเหลือระหว่างการจัดโครงการ ใช้วิธีการลอบบี้ผู้ว่า บอกว่าจะมีชาวบ้านไปพบ ดังนั้น เมื่อพวกผมไปถึงก็ได้รับการต้อนรับอยากดีจากผู้ว่า มันเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับชาวบ้านที่นี่ เราเลยเกิดความรู้สึกที่ดี ทางราชการเองเขาก็เกิดความรู้สึกว่า 'ดินที่ชาวบ้านเขารู้สึกดินตัวที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง' ชาวบ้านก็เกิดความรู้สึกว่า 'จริงๆ แล้วถ้าเรารวมกลุ่มกันไปเชิญหน่วยงานราชการ เขาก็จะมา เขาให้ความร่วมมือ' จึงเกิดความรู้สึกดีต่อกัน อีกอย่างหนึ่งคือชมรมจะกลายเป็นตัวประสานระหว่างหน่วยงานรัฐกับชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านต้องการอะไรจากภาครัฐก็จะประสานผ่านชมรม พอหน่วยงานราชการมีกิจกรรมอะไรก็จะบอกผ่านชมรม เพื่อใช้ชมรมเป็นคนประชาสัมพันธ์ ชาวบ้านก็จะมาร่วมกิจกรรมกัน"

ประธานชมรมกล่าวอีกว่า ก่อนหน้านั้นมีโครงการจำนวนมากที่จัดขึ้นในพื้นที่นี้ แต่ดำเนินการแบบไม่ครบวงจรจึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ สำหรับโครงการนี้เมื่อใกล้จะเสร็จโครงการมีการถ่ายโอนอำนาจให้ชาวบ้านโดยการตั้งชมรมและเลือกคณะกรรมการ ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการอบรมให้ชาวบ้านรู้จักการเขียนโครงการ รู้จักประสานงานกับหน่วยงานราชการ

"จากการน้อมนำแนวพระราชดำริเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลนของพระองค์ท่านมาปฏิบัติ ส่งผลให้วันนี้ ป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนจะดีขึ้นและ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและมุสลิมก็ดีขึ้น สังเกตว่าพื้นที่ปลูกป่านั้นเป็นพื้นที่ของไทยพุทธ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่คณะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม ซึ่งทุกวันนี้เราอยู่ด้วยกันอย่างเป็นพี่เป็นน้อง ก็ต้องยอมรับว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะบารมีของพระองค์ท่าน ไม่อย่างนั้นชาวบ้านคงไม่ร่วมมือร่วมใจกัน อีกเหตุการณ์หนึ่งที่สะท้อนถึงพระบารมีของพระองค์ท่านและพระบรมวงศานุวงศ์คือ เมื่อครั้งที่เกิดพายุในแถบนี้ พายุได้พัดต้นโกงกางหักโคนไปทั้งแถบ แต่แปลงโกงกางที่สมเด็จพระเทพรัตนฯ ปลูก พายุกระโดดข้ามไปเลย ต้นไม้ที่พระองค์ปลูกไม่ล้มเลยสักต้น ทั้งๆ ที่ต้นไม้ที่พระองค์ทรงปลูกนั้นอยู่ข้างหน้าเลย มันก็แปลกเหมือนกัน" นายหมัดแสละ เสินลิหมิน กล่าวในตอนท้าย

ด้าน **นายสุพจน์ วิสมิตะนันท์** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ด.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา เล่าว่า เมื่อก่อนพื้นที่แถบนี้ไม่มีฝืนป่าเลย พอเกิดโครงการตั้งกล้าซึ่งเริ่มปลูกในปี 2536 พอถึงปี 2538 ชาวบ้านเริ่มตระหนักว่าป่าชายเลนจะสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนจึงร่วมมือกันปลูกอย่างจริงจัง ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันถือเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและมุสลิมอีกด้วย

"หลังจากป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีกว่าเดิม เพราะเมื่อก่อนการทำอาชีพประมงชายฝั่งนั้นชาวบ้านจะมีรายได้วันละไม่เกิน 200 บาท เมื่อมีกิจกรรมปลูกป่าและพอดันไม้โตขึ้นก็มีหน่วยงานราชการและภาคเอกชนจัดกิจกรรมปล่อยกุ้งปล่อยปลา เมื่อปีป่าชายเลนสัตว์น้ำก็จะวางไข่ และอาศัยอยู่ในป่าชายเลน เมื่อโตขึ้นมันก็ออกไปหากินข้างนอก ซึ่งชาวบ้านจะได้จับมากิน โดยทุกวันนี้ชาวบ้านมีรายได้ประมาณวันละ 400-500 บาท ความเป็นอยู่จึงดีขึ้นเรื่อย"

ความรู้สึกของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยพุทธเพียงหมู่เดียวในตำบลหัวเขา ไม่ต่างจากความรู้สึกของ นายร้อเจด บุรินทร์วิจิตร โตะอิหม่ามประจำตำบล ซึ่งมีความยินดีที่ปัจจุบันชาวไทยพุทธและมุสลิมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข และป่าชายเลนที่ปลูกขึ้นใหม่ยังนับเป็นการประกันความมั่นคงทางรายได้และความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในบริเวณทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ทำมาหากินของชาวบ้านอีกด้วย

การกำเนิดของโครงการชุมชนพัฒนาป่าชายเลน ตำบลหัวเขา นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ชาวบ้านและภาครัฐร่วมมือร่วมใจกันสนองแนวพระราชดำริในการปลูกป่าแล้ว การดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระองค์ นับเป็นการหลีกค่าแห่งที่กันระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ รวมถึงค่าแห่งที่กันระหว่างไทยพุทธและมุสลิมให้พังลงลบภาพคำว่า "พื้นที่สีแดง" ให้หมดไปจากด.หัวเขา ได้ด้วยพระบารมีโดยแท้

ขอขอบคุณสยามรัฐ